

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Городнюк Л. С.
«Цифрова людина в екзистенційній площині
соціально-філософської рефлексії»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 033 Філософія

Актуальність представленої теми дисертаційної роботи зумовлена стрімкими змінами умов людського буття за доби тотальної цифровізації. Поява віртуальної реальності, сприяла змінам у сфері самосприйняття людини, суб'єктно-об'єктних відносин, пізнання та конструювання соціальної реальності. Зазначене веде до філософського переосмислення традиційних проблем у контексті діяльності цифрової людини (питання життя та смерті, буття в мережі, цифрової самотності, кліпового мислення, цифрового екзистенціалізму), де межі між реальним та віртуальним розмиваються. Багато в чому це пояснюється тим, що технології змінюючи самосприйняття, змушують тим самим перевизначити, що означає бути людиною в світі, де кордони між людиною і машиною стираються.

Окреме місце у дослідженні Homo Digitalis займають екзистенційні виклики та кризи. А саме, питання цифрової свободи, відповідальності, цифрового відчуження набувають нових конотацій. І це не дивно, оскільки людина створює свій образ у мережі, який може відрізнитися від реального, оскільки цифрове середовище дає можливість створювати, змінювати образи за бажанням людини, пропонуючи нові способи відображення у цифровому середовищі екзистенційного досвіду. В даному випадку, у дисертації правильно зазначено, що феноменологія цифрової людини полягає, зокрема, в тому, що вона розвивається та трансформується темпорально і експоненційно, здивовуючи сама себе і ледве встигаючи фіксувати і теоретизувати власну трансформацію у всьому її розмаїтті (с. 30). Тому спроба дослідження цифрової людини в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії заслуговує на будь-яку підтримку, оскільки дає можливість розкрити не лише

сутнісні риси цифрової людини, а й екзистенцію цифрової людини як спосіб буття.

Структура наукового дослідження чітко визначена та обґрунтована, цілеспрямована щодо відображення послідовності наукового дослідження, відповідає визначеній меті та завданням дослідження. А саме за логікою розкриття теми розгляд починається з історико-філософського аналізу розвитку людини у контекстуальному полі процесів, які передували цифровій добі та стали визначальними у соціокультурній трансформації Homo Sapiens у Homo Digitalis. Після чого проводиться аксіологічний аналіз світогляду та соціальної взаємодії цифрової людини. У заключній частині авторка переходить безпосередньо до вивчення екзистенційної сутності цифрової людини, розглядаючи перспективи людини на тлі розвитку штучного інтелекту, в тому числі віддалене майбуття, в якому передбачається ймовірність технологічної сингулярності. В результаті це дало можливість авторці запропонувати такі поняття як «цифрова дихотомія», «цифрова харизма», «аналоговий слід», які спрямовані на визначення характеристик цифрової людини, а також провести соціально-філософський аналіз феноменів промпту і промптингу як цифрової комунікації між людиною та штучним інтелектом, що складає основу наукової новизни дисертації.

Джерельна база роботи свідчить про ґрунтовність теоретичного осмислення об'єкта та предмета дослідження. Зокрема, у дисертації список використаних джерел містить 308 найменувань, з них 135 – іноземними мовами, що свідчить про ретельний науковий аналіз заявленої теми. Більшість наукових робіт вийшли в останні роки, що зі свого боку вказує на відповідність проблематики сучасним науковим тенденціям філософської науки.

У першому розділі дисертації «Соціокультурна трансформація цифрової людини в еволюційному аспекті» проведено аналіз процесів, які передували цифровій добі та стали визначальними у соціокультурній трансформації Homo Sapiens у Homo Digitalis, зумовили її соціальні модифікації, поведінку та вектор розвитку в ще більш технологізоване майбуття. Авторка зазначає, що

перехід до нано-, біо-, інфо-, когнітивно-кібернетичних технологій четвертої хвилі (Industry 4.0) остаточно сформував новий соціальний вид людини – Homo Digitalis, цифрову або дигітальну людину (с. 49). Не можна не погодитися з тезою що головною глобальною ідеологією людства стає тотальна технологізація. Розвиток не зупиняється, а стає експоненційним (с. 116). Дійсно, цифровізація перестає бути інструментом, а перетворюється на світогляд. Відбувається цифровізація людського тіла, соціальних зв'язків, способу прийняття рішень, що призводить до модифікацій в системах «людина-людина», «людина-суспільство», «людина – глобальний світ», на що також звертається увага у роботі.

У другому розділі «Свобода і омана цифрової людини» авторкою проведено аналіз ціннісного базису соціального регулювання, а також в контекстах, процесах і особливостях онлайн-комунікації. Авторка доцільно зауважує, що існування у відкритій інформаційній системі обертається для людини комунікативними викликами цифровою інтоксикацією, інформаційно-психологічним впливом, міжособистісними конфліктами в мережі, цифровою втомою (с. 176). Дійсно, інформаційне перевантаження, кібербулінг і т. п. вимагають від сучасної людини цифрової гігієни, стресостійкості, щоб не збільшувати інформаційно-психологічний вплив та не загострювати комунікативні виклики. Тобто, homo digitalis створюючи свободу в соціальних мережах задовільняється хибною, удаваною, симулякризованою свободою, інакше кажучи стає її заручницею.

Особливе місце, на нашу думку, посідає третій розділ дисертації «Екзистенційна сутність цифрової людини: контекстуальні складові соціально-філософської рефлексії», який авторка присвятила розгляду проєкції майбутніх сценарії можливого розвитку подій. Говорячи про III авторка приходить до слушного висновку, що саме від людства залежить: воно винайшло свого революційного помічника, що візьме на себе всю рутинну роботу і відкриє перед людиною нові творчі та діяльнісні обрії, чи стане новим

екзистенційним викликом людства, яке вступає в конкурентну боротьбу за майбутнє з продуктом власної технологізації (с. 204-205).

На увагу заслуговує слушне зауваження у висновках, що цифрова експансія співпала в історичному часі з тривалою російсько-українською війною, а російські технології впливу, інформаційно-психологічна діяльність, пропаганда зумовили її. Людина лишається екзистенційно вразливою, тілесною, емоційною, чутливою, смертною, хворіє, страждає, втомлюється, переживає втрати, радість, горе. Цифрові розширення не скасовують фундаментальної скінченності та крихкості людського буття (с. 215).

Здійснені в дисертації теоретичний та методологічний аналізи, узагальнення, висновки є обґрунтованими. Загалом, мета та завдання, що заявлені в дисертації, вирішені.

Ураховуючи безумовну якість, теоретико-методичну обґрунтованість дисертації, і оцінюючи роботу Городнюк Л. С. загалом позитивно, вважаємо за доцільне висловити деякі побажання, які носять, імовірно, рекомендаційний характер.

1. Бажано було б більш детально розглянути екзистенційні аспекти буття в цифрову епоху (проблема фрагментації ідентичності, цифрового безсмертя, пошуку сенсу, алгоритмічного управління).

2. Бракує більш чіткого аналізу проблема меж між цифровізацією людини та її кіборгізацією.

3. У третьому розділі не вистачає чіткої позиції авторки стосовно майбутньої проєкції результату подальшої цифровізації людини. Зокрема, чи можна розглядати Homo Digitalis як кінцевий пункт еволюції чи скоріш за все це перехідний етап до чогось нового?

Висновок: дисертаційна робота на тему ««Цифрова людина в екзистенційній площині соціально-філософської рефлексії»» є оригінальним, завершеним дослідженням, виконане на високому теоретичному і методологічному рівні і має практичну цінність. У дисертаційній роботі Городнюк Л. С. продемонстровано науково обґрунтовані результати,

кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, показано володіння методологією наукових досліджень щодо продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Вважаю, що Городнюк Людмила Степанівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент:

Доктор філософських наук, професор,
професор кафедри всесвітньої історії
та методики її навчання

ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Віра ОКОРОКОВА